

کاهش ۱۵.۳ درصدی رشد پایه پولی

معاونت سیاست گذاری پولی بانک مرکزی از کاهش ۱۵.۳ واحد درصدی نرخ رشد پایه پولی در سال گذشته خبر داد و اعلام کرد: رشد نقدینگی از ۳۱.۱ درصد در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۴.۳ در پایان سال ۱۴۰۲ رسیده که کاهش ۶.۸ واحد درصدی را نشان می‌دهد.

به گزارش بانک مرکزی، بر اساس آمارهای مقدماتی معاونت سیاست‌گذاری پولی بانک مرکزی، رشد پایه پولی با کاهش ۱۵.۳ واحد درصدی، از ۴۲.۹ درصد در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۷.۶ درصد در پایان سال ۱۴۰۲ رسیده است؛ البته بخشی از رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۱ و با واسطه افزایش نسبت سپرده قانونی رخ داد که فاقد اثر پولی بود و همان طور که انتظار می‌رفت، با کاهش اثر متغیر مذکور، رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۲ روند نزولی قابل توجهی را تجربه کرد.

رشد نقدینگی نیز از ۳۱.۱ درصد در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۴.۳ در پایان سال ۱۴۰۲ رسیده که حاکی از کاهش ۶.۸ واحد درصدی رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۲ است.

معاونت سیاست‌گذاری پولی بانک مرکزی در خصوص تحولات اجزای پایه پولی در سال ۱۴۰۲ افزود: با توجه به تکلیف مجمع عمومی بانک مرکزی مبنی بر تسعیر دارایی‌های ارزی (با توجه به کیفیت آنها) و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی در سال ۱۴۰۲، صورت وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های بانک مرکزی در پایان سال مذکور مورد بازنگری و تعدیل قرار گرفت.

همچنین بر اساس دستورالعمل تهیه آمارهای پولی و مالی صندوق بین‌المللی پول (MFSMCG)، ۲۰۱۶ و با در نظر گرفتن اصل قلمروی اقتصادی و اقامت و همچنین مقیم و غیر مقیم بودن واحدهای نهادی در تهیه آمارهای پولی و مالی و با هدف افزایش دقت و کیفیت آمارهای پولی، طبقه‌بندی اجزای پایه پولی مورد بازبینی قرار گرفت.

خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در سال ۱۴۰۲ با رشد ۴۳۰.۹ درصدی، سهمی معادل ۱۷۴.۳ واحد درصد در رشد پایه پولی سال ۱۴۰۲ (۲۷.۶ درصد) داشته که این امر عمدتاً به واسطه موضوع تسعیر بوده است.

بر اساس این گزارش در سال مورد بررسی، مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها سهمی معادل ۴۴.۵ واحد درصد در رشد پایه پولی داشته است. عامل اصلی افزایش مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها افزایش اضافه برداشت بانک‌ها از منابع بانک مرکزی است.

در خصوص تحولات بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی که در یک سال گذشته سهم مهمی در رشد پایه پولی داشته است، لازم به توجه است که علاوه بر اثر افزایش نسبت سپرده قانونی، بخش عمده‌ای از اضافه برداشت بانک‌ها و موسسات اعتباری متأثر از عواملی همچون مشکلات ترازنامه‌ای و ضعف حاکمیت شرکتی آنها است که این امر نیز در کوتاه مدت و ظرف سال‌های اخیر ایجاد نشده و عمدتاً معطوف به رفتار گذشته بانک‌ها و انباشت ترازهای مختلف در ترازنامه آنها بوده است. در این ارتباط بانک مرکزی اقدامات و سیاست‌هایی را ناظر بر اصلاح ترازهای بانک‌ها در دستور کار خود قرار داده است.

بر پایه این گزارش، دیگر عامل رشد پایه پولی در پایان سال ۱۴۰۲، خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی با سهمی معادل ۷.۹ واحد درصد در رشد پایه پولی بوده است. لازم به توضیح است بخشی از افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی به دلیل افزایش رقم اسناد پرداختی به تعهد دولت و سهمیه و سهام دولت در صندوق بین‌المللی پول بوده است که به دلیل ثبت مشابه در سرفصل سایر بدهی‌های بانک مرکزی، واجد آثار پولی نیست.

همچنین یکی دیگر از عوامل اصلی افزایش سهم خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی در رشد پایه پولی، افزایش کمتر سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی نسبت به افزایش بدهی‌های بخش دولتی است که نشان می‌دهد پرداخت‌های دولت در سال ۱۴۰۲ عمدتاً با اتکای به منابع سپرده‌های خود صورت گرفته است. در عین حال دولت طی این مدت از تنخواه‌گردان خزانه استفاده نکرده است.

بنا به اعلام معاونت سیاست‌گذاری پولی بانک مرکزی، عامل کاهش پایه پولی در پایان سال ۱۴۰۲، خالص سایر اقلام بانک مرکزی بوده که سهمی کاهشده معادل ۱۹۹.۱ واحد درصد در رشد پایه پولی داشته است. دلیل اصلی کاهش خالص سایر اقلام بانک مرکزی نسبت به پایان سال ۱۴۰۱، موضوع ذخیره تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی و افزایش سایر بدهی‌های بانک مرکزی به دلیل افزایش جزء اسناد پرداختی به صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی است.

این گزارش تأکید می‌کند که در پایان سال ۱۴۰۲ نیز در نتیجه عملیات سیاست پولی بانک مرکزی مانده اوراق بهادار عملیات بازار باز با ۱۰۶.۴ درصد افزایش از ۹۸۸.۴ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۰۴۰.۰ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ افزایش یافته که این امر بیانگر سیاست فعالانه بانک مرکزی در مدیریت بازار پول و ذخایر بانک‌ها در دوره مورد اشاره است.

گروه بانک و بیمه
editor@smtnews.ir

در بررسی روند اجرای مصوبه مالیات بر مجموع درآمد تأکید شد

بازتعریف نظام مالیاتی در ایران

شناسایی پایه‌های جدید مالیاتی

غیرمولد ناشی از فرصت‌طلبی سرمایه‌گذاران برای اجتناب مالیاتی (سفته‌بازی)، افزایش ضریب جینی در سال‌های اخیر و نیاز به استفاده از ابزارهای جدید در بازتوزیع درآمد، رکود اقتصادی و عدم امکان اعمال نرخ‌های بالاتر مالیاتی بر شرکت‌ها و بنگاه‌های تجاری و... سبب شده که ضرورت بازنگری قانون مالیات‌های مستقیم با محوریت مالیات بر مجموع درآمد دوچندان شود.

یکی از مؤلفه‌های اساسی در کامیابی نظام‌های مالیاتی تدوین نهاده‌ها و قوانین مناسب مالیاتی است؛ به گونه‌ای که در ضمن سادگی به تمامی جوانب و آثار اعمال مالیات‌ها توجه شده باشد. ناکارآمدی‌های پیشینی نظام اقتصادی همچون عدم شکل‌گیری کامل بازارهای رقابتی، عدم تقارن اطلاعات، عدم شکل‌گیری نهادهای خدماتی و رفاهی عمومی و... خطر افزایش هزینه‌های ناکارایی و اختلال ناشی از مالیات‌ها را افزایش می‌دهد. از این رو لزوم توجه به تدوین قانون مالیاتی بهینه متناسب با ناکارآمدی‌های پیشینی و اقتضات خاص اقتصاد ایران همچون رکود، تورم، بیکاری

افزایش پایه‌های مالیاتی با مالیات بر مجموع درآمد

است که می‌تواند زمینه افزایش هزینه‌های رفاه از دست رفته را به سبب اعمال مالیات افزایش دهد. در پایان این قسمت باید اشاره کرد که وجود نواقص پیشینی بازار به معنای عدم امکان اصلاحات جدید مالیاتی نیست؛ بلکه این نواقص ضرورت توجه و دقت بیشتر قانون‌گذار در سنجش تمامی ابعاد اقتصادی و اجتماعی اعمال مالیات‌های جدید را دوچندان می‌کند.

۲- هدف‌گذاری نظام مالیاتی

اگرچه تحقق تمامی اهداف سیاست‌گذار در یک نظام مالیاتی مطلوبیت دارد، ولی از نظر تئوری و عملی این مهم با چالش‌های تعارض اهداف رو به رو است؛ برای مثال یکی از این موارد تعارض هدف بازتوزیع درآمد با اهداف سادگی و کاهش مخارج مالیاتی است؛ از این رو ضروری است که در گام اول سیاست‌گذار اهداف مورد نظر خود را از اصلاحات مالیاتی مشخص کند. به نظر می‌رسد در کنار افزایش درآمدهای دولت و کاهش وابستگی بودجه به نفت، اهدافی همچون بازتوزیع درآمد، جلوگیری از سرمایه‌گذاری غیرمولد و کنترل نقدینگی، افزایش سادگی و تمکین نظام مالیاتی، کاهش رفاه زدگستری، رفته‌رفته اقبال آسپ‌پذیر و تولیدکنندگان از اعمال مالیات‌ها، یکپارچه‌سازی نظام رفاهی و مالیاتی و در نتیجه کاهش هزینه‌های مدیریتی و افزایش کارایی و... از جمله اهداف بالقوه نظام مالیات بر مجموع درآمد برای اقتصاد ایران باشد که ضروری است سیاست‌گذار موارد سازگار آن را برای نظام مالیاتی برگزیند و متناسب با آن، نظام مالیات بر مجموع درآمد را طراحی کند.

۳- نرخ‌های مالیاتی

یکی دیگر از محورهای تصمیم‌گیری در نظام مالیات بر مجموع درآمد جدول نرخ‌های مالیاتی است. فارغ از آنکه کدام مدل اخذ مالیات انتخاب گردد، جدول نرخ‌های مالیاتی با توجه به شرایط اقتصاد ایران باید دارای ویژگی‌هایی باشد که بدان اشاره می‌شود: نرخ‌های مالیات بر مجموع درآمد باید سازگار با سایر نرخ‌های مالیات بر مصرف و نیز مالیات بر درآمد شرکت‌ها تنظیم شود.

سایر ملاحظات

پایه‌های مالیاتی در این نظام مالیات ستانی ضروری است تا ملاحظات خاصی برای نحوه محاسبه برخی از انواع درآمدهای مشمول مالیات اعمال شود.

تنظیم نرخ‌های مالیاتی

تعیین جدول نرخ‌های مالیاتی گام دیگری است که باید پیرامون آن تصمیم‌گیری شود؛ انتخاب نرخ‌های هموار یا تصاعدی، تبعیض جداول مالیاتی متناسب با شرایط خاص مؤدیان و نیز بررسی نسبت نرخ‌های مالیات بر مجموع درآمد با سایر مالیات‌ها و تأثیرات توزیعی آن در نظام اقتصادی از جمله محورهای تصمیم‌گیری در این گام است.

تعیین مخارج مالیاتی

یکی از ابعاد گریزناپذیر نظام مالیاتی است؛ انتخاب نوع مخارج مالیاتی (اعتبارات مالیاتی، معافیت‌ها و یا هزینه‌های قابل قبول) توجه به استفاده بهینه از معافیت‌ها و استانداردهای محاسبه مخارج اعمال آن از جمله مؤلفه‌های تصمیم‌گیری پیرامون مخارج مالیاتی است.

ارتباط مالیات بر مجموع درآمد با سایر مالیات‌ها

مالیات بر مجموع درآمد ضمن آنکه کل نظام مالیاتی و رفاهی را متأثر می‌کند، می‌تواند بر سایر ابعاد نظام اقتصادی همچون عرضه کار، کارآفرینی، پس‌انداز، تورم و... اثرگذار بوده و نیز از ایشان متأثر شود؛ از این رو بررسی نظام مالیاتی و رفاهی به عنوان یک سیستم یکپارچه و نیز تأثیر و تأثرات مالیات‌های مختلف در یک نظام مالیاتی یکپارچه یکی دیگر از محورهای تصمیم‌گیری است.

مالیات بر مجموع درآمد و تمکین و مدیریت مالیاتی

نحوه اجرای اصلاحات مالیاتی و نیز آیین‌نامه‌ها و رویه‌های اجرای آن

و... دوچندان می‌شود.

در همین حال مرکز پژوهش‌های مجلس در رابطه با اینکه مالیات بر مجموع درآمد در ایران به چه صورتی باید اجرا شود، تأکید دارد که امروزه مالیات‌ها نه تنها ابزاری برای جبران کسری بودجه دولت‌ها نیست، بلکه بسیاری از اهداف اقتصادی و اجتماعی نیز از طریق آن قابل تحقق است؛ از این رو مالیات‌ها جایگاه ویژه‌ای برای سیاست‌گذاری اقتصادی در کشورهای توسعه یافته دارند. مالیات بر مجموع درآمد یکی از ابعاد نظام مالیاتی کشورهای توسعه‌یافته است؛ در چند دهه گذشته نیز بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز به سمت اصلاح نظام مالیاتی خود با محوریت مالیات بر مجموع درآمد حرکت کرده‌اند.

اقتصاد ایران در سال‌های گذشته با چالش‌های متعددی روبه‌رو شده است که مالیات‌ها می‌توانند نقش مهمی در حل این چالش‌ها ایفا کنند؛ نقش آفرینی بیشتر مالیات‌ها در نظام اقتصادی ایران نیازمند اصلاح و بازتعریف نظام مالیاتی است.

یکی از پایه‌های اصلی جامعه ایران خانواده است. از این رو جداول نرخ مالیاتی نباید به گونه‌ای باشد که بار اضافی مالیاتی به سبب ازدواج بر خانواده‌ها تحمیل شود؛ همچنین نرخ‌های مالیاتی باید به گونه‌ای باشد که زمینه تحقق عدالت افقی در میان خانواده‌ها با درآمد یکسان را فراهم آورد.

مالیات بر مجموع درآمد بر نرخ‌های تصاعدی یکی از ابزارهای اصلی کشورهای توسعه یافته در بازتوزیع درآمد است. از این رو توجه به تصاعدی بودن نظام مالیاتی (نرخ‌های تصاعدی یا نرخ‌های هموار با معافیت‌های پایه) یکی از مؤلفه‌های ضروری برای اصلاح نظام توزیع درآمد در ایران است.

۴- مخارج مالیاتی دولت

مخارج مالیاتی برای تحقق اهدافی همچون جبران برخی هزینه‌ها، منافع اجتماعی و تحریک برخی رفتارها مانند عرضه کار و پس‌انداز صورت می‌پذیرد. با توجه به عدم یکپارچگی نظام رفاهی در ایران، استفاده از مخارج مالیاتی برای افزایش رفاه مؤدیان می‌تواند هزینه‌های مضاعفی را برای دولت در پی داشته باشد. از این رو ضروری است که اعمال چنین معافیت‌هایی هماهنگ با سایر خدمات رفاهی عمومی صورت پذیرد تا از تحمیل هزینه‌های مضاعف به دولت جلوگیری کند؛ تجربه اعطای برخی خدمات دولتی در ایران نشان می‌دهد که اعطای برخی یارانه‌ها موجب افزایش بیش از ظرفیت تقاضا می‌شود که این می‌تواند بر کیفیت عرضه خدمات عمومی اثرگذار باشد. از این رو لزوم توجه به اعمال دقیق معافیت‌ها و تبعیض آن برای خدمات ضروری، جهت تحقق بهینه این نوع از مخارج مالیاتی ضروری است.

۵- اجتناب و فرار مالیاتی

اجتناب و فرار مالیاتی یکی از عوامل عدم موفقیت مالیات‌های مستقیم در کشورهای در حال توسعه است. از جمله زمینه‌های اجتناب مالیاتی، امکان تغییر رفتار مؤدی در مواجهه با اعمال مالیات‌ها برای جلوگیری از تحمل بار مالیاتی است؛ توسعه پایه‌های مالیاتی به تمامی انواع منابع درآمدی از اجتناب مالیاتی جلوگیری می‌کند.

در تحقق مؤثر قوانین مالیاتی و کاهش هزینه‌های تمکین بسیار قابل توجه است؛ از این رو توجه به ابعاد اجرایی قانون مالیات بر مجموع درآمد یکی دیگر از محورهای تصمیم‌گیری است.

طراحی فرآیند اصلاح نظام مالیاتی، به‌گونه تغییر در نهادها و قوانین اقتصادی می‌تواند به‌رغم آثار مثبت اصلاحی، برخی از بازگران اقتصادی را نیز متضرر کند. در این میان، نحوه انجام اصلاحات و فرآیند آن می‌تواند تأثیرات مستقیمی بر این مساله داشته باشد. بر این اساس محور نهایی که در این گزارش بدان پرداخته شد، به مساله طراحی فرآیند اصلاح نظام مالیاتی باز می‌گردد.

سخن پایانی

هر یک از مؤلفه‌های مطرح شده در این گزارش دارای ابعاد مختلفی هستند که قضاوت در مورد هر کدام وابسته به اهداف قانون‌گذار از نظام مالیاتی و نیز شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور محل اجرای آن است؛ همچنین انتخاب مدل بهینه مالیات ستانی در گرو توجه به تمامی مؤلفه‌های نظری و اجرایی مالیات ستانی در قانون مالیات بر مجموع درآمد است. با این حال وابستگی درآمدی به کمک‌های خارجی و منابع طبیعی، ضعف نهادی و ظرفیت اداری ضعیف برای مقابله با اجتناب و فرار مالیاتی، روحیه مالیاتی ضعیف مؤدیان، عدم شفافیت مالی و بزرگ بودن بخش غیررسمی اقتصاد، از جمله عواملی است که پیاده‌سازی یک سیستم یکپارچه مالیات بر مجموع درآمد را در کشورهای در حال توسعه دشوار کرده است.